

THEOLOGIA PRACTICA

Gáspár Ildikó*

Ökumené Doktori Iskola, Babeş–Bolyai Tudományegyetem

Elhívás és működésmintázat. Bibliai nőalakok tipológiai vizsgálata a lelkészfeleség szerepének értelmezésében

Bevezetés

A lelkészfeleség gyülekezeti szerepével kapcsolatos elvárások gyakran implicit, kulturálisan öröklődő mintákon alapulnak, amelyek nem mindig reflektáltak teológiai szempontból. A gyülekezeti közeg különösen a kisebb, falusi kontextusban hajlamos egyetlen idealizált szerepmintát közvetíteni, amely túlterhelő és hosszú távon mentálisan megterhelő lehet. E tanulmány célja annak bemutatása, hogy a Szentírás nőalakjai nem egyetlen normatív modellt kínálnak, hanem sokféle, egymással párhuzamosan létező szolgálati mintázatot, amelyek a lelkészfeleség mai szolgálatára nézve tipológiai szempontból értelmezhetők.¹

Jelen vizsgálat nem a klasszikus értelemben vett bibliai tipológia módszerét alkalmazza. A tipológia a biblikus hermeneutikában, amint arra Kocsis Imre² és Rózsa Huba³ is rámutat, elsődlegesen az Ó- és Újszövetség közötti üdvtörténeti megfelelések feltárását jelenti, ahol az ószövetségi „típus” krisztológiai vagy egyházi „antitípusban” nyeri el beteljesedését.⁴ Fabiny Tibor nyomán a typos Isten

* Gáspár Ildikó (Erdőszentgyörgy, 1974) kántor és tanító, közel harminc éve lelkészfeleség, jelenleg a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Református Tanárképző és Zeneművészeti Kara és Római Katolikus Teológia Kara által működtetett Ökumené Doktori Iskola hallgatója. Kutatásának középpontjában a lelkészfeleségek szerepei, szolgálati területei és a velük szemben megfogalmazott elvárások állnak. Különösen az foglalkoztatja, hogy a lelkészfeleségek miként kapcsolódnak be aktívan a gyülekezeti életbe, és hogyan formálják azt jelenlétükkel. E-mail címe: ildikogaspár74@yahoo.com.

¹ Bakk-Miklósi Kinga – Hézszer Gábor: *Pasztorálpszichológia. Rendszerszemléletű alapok és gyakorlati szempontok segítőknél*. Kálvin Kiadó, Budapest, Exit Kiadó – Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár 2023, 133–138.

² Kocsis Imre: *Bevezetés az Újszövetség könyveibe*. Szent István Társulat, Budapest 2019, 38.

³ Rózsa Huba: *Az Ószövetség keletkezése* I. Szent István Társulat, Budapest 2002, 79.

⁴ Kerekes Erzsébet: A Biblia tipológiai/figurális értelmezése – Tipológia és posztmodern. In: *Kellék* (2000/15–16), (205–221) 206., valamint Fabiny Tibor: *A keresztény hermeneutika kérdései és története. I. A prekritikai korszak. Az első századtól a reformációig*. Hermeneutikai Kutatóközpont, Budapest 1998, 44.

„ujjlenyomataként” vagy „lábnyomaként” értelmezhető, s életünkkel mindnyájan betöltünk valamilyen mintát vagy mértéket.⁵ A tanulmány tehát nem üdvtörténeti tipológiát alkalmaz, hanem a bibliai nőalakok teológiai funkcióit és működésmintáit azonosítja, vagyis olyan felismerési kereteket, amelyek a kánoni szövegösszefüggésben értelmezhetők, és a gyakorlati teológia horizontján analóg módon alkalmazhatók a lelkészfeleség szerepének értelmezésére.

A kutatás nem kizárólag elméleti érdeklődésből született. Egy lelkészfeleségek számára szervezett találkozón az egyik jelenlévő, aki miután végighallgatta a többiek által felsorolt gyülekezeti tevékenységeket, azt a következtetést vonta le, hogy ő „nem jó lelkészfeleség”, mivel nem végez ilyen jellegű tevékenységeket. E kijelentés súlyát az adta, hogy az illető lelkészfeleség mélyen hívő, következetesen imádkozó, lelkileg érett személy. Szolgálat valóságos és mély, csupán nem illeszkedett azokba a látható, intézményesíthető kategóriákba, amelyeket a csoport normatív mértékként alkalmazott.⁶

Ez rámutat arra a jelenségre, amelyet a gyakorlati teológiai irodalom szerepkonfliktusként és identitásnyomásként azonosít. E tapasztalat vezette a kutatást a bibliai nőalakok tipológiai vizsgálata irányába: a Szentírás tanúsága szerint Isten nem egyetlen szerepminta keretei között munkálkodik, mivel a szolgálat formái – a háttérben maradó Sárától a prófétáló Debóráig, a kapcsolatépítő Abigailtól a tanító Priszcilláig – rendkívül változatosak. E sokféleség nem a norma hiányát tükrözi, hanem az elhívás gazdagságát.⁷

A tanulmányban bemutatott működésmintázatok nem kizárólagos skatulyák, amelyekbe egy-egy személy maradéktalanul besorolható lenne. A valóságban az egyes mintázatok keverednek: egyazon személy életében párhuzamosan lehet jelen a „rejtett stabilizátor” imádkozó hűsége, a „kapcsolati közvetítő” empátiája, a „prófétikus hang” bátorsága, a „szolgáló jelenlét” vendégszerető nyitottsága és a „tanúságtevő tanítvány” missziós elkötelezettsége. Ezért a tipológiákat nem normatív előírásként, hanem felismerési eszközként kell érteni.⁸

⁵ Fabiny Tibor: Előkép és beteljesülés. A tipológiai szimbolizmus a hermeneutika tükrében. In: Uő (vál., szerk.): *A tipológiai szimbolizmus. Szöveggyűjtemény a bibliai és az irodalmi hermeneutika történetéből*. Ikonológia és Műértelmezés 4. JATEPress, Szeged 1988, (9–22) 9–10.

⁶ Hézszer Gábor: *A pásztori pszichológia gyakorlati kézikönyve*. Kálvin Kiadó, Budapest 1995, 67–89.

⁷ Bodó Sára: A hit továbbadása közösségben. A családokkal való gyülekezeti együttműködés szükségessége, lehetőségei, korlátai. In: *Lelkipásztor*, 85. (2010/10), 402–407.

⁸ Friedman, Edwin H.: *Generation to Generation. Family Process in Church and Synagogue*. Guilford Press, New York 1985, 195–220. Az idézőjeles fogalmak jelen tanulmányban való alkalmazása saját kutatási javaslataim.

A következőkben Erzsébet, Zakariás pap feleségének komplex bibliai előképét bevezető referenciaként kezelve öt markáns működésmintázatot mutatok be: a rejtett stabilizátor (Sára); a kapcsolati hídépítő (Abigél); a prófétikus hang (Debóra); a szolgáló jelenlét (a súnémi asszony) és a tanúságtevő tanítvány (Priszilla). E bibliai modellek együttesen rajzolják meg azt a gazdag és feszültségekkel teli valóságot, amelyet ma lelkészfeleségi hivatásnak nevezünk.

Erzsébet, Zakariás felesége: a lelkészfeleség komplex bibliai előképe

Mielőtt a különböző működésmintázatokat részletesen vizsgálnánk, elengedhetetlen figyelmet szentelnünk a bibliai narratíva egyetlen olyan nőalakjának, aki formális értelemben is intézményesen vallási vezető felesége volt: Erzsébetnek, Zakariás pap feleségének (Lk 1). Erzsébet élettörténete nem illeszthető be egyetlen szűk kategóriába, és éppen ez teszi őt a lelkészfeleség legkomplexebb és teológiailag legtöbb réteget tartalmazó bibliai előképévé. Élete sűrített formában tartalmazza a parókiái lét legtöbb klasszikus kihívását.⁹

Lukács azzal indítja az üdvtörténeti eseményeket, hogy Zakariás és Erzsébet „igazak voltak mindketten Isten előtt, és feddhetetlenül éltek az Úr minden parancsolata és rendelése szerint. Nem volt gyermekük, mert Erzsébet meddő volt, és már mindketten idősek voltak” (Lk 1,6–7). Az ókori zsidó társadalomban a meddőség nemcsak biológiai, hanem teológiai és szociális dimenzióval bíró stigma volt. Erzsébet tehát papfeleségeként élte életét úgy, hogy a nyilvánosság előtt hordozta ezt a meg nem érdemelt szégyent, miközben hűséges maradt Istenhez.¹⁰ Lenkeyné Semsey Klára e történetnek három lényeges vonására hívja fel a figyelmet: Isten ereje az emberi lehetőségeken túl mutatkozó erőként nyilvánul meg; Isten egyaránt igényel férfit és nőt a maga szolgálata számára; az Isten szavának hittel való elfogadása és a neki való engedelmesség az Úr új népének fémjelzője.¹¹ Walter Grundmann azt emeli ki, hogy „Isten a kettőt, a férfit és a nőt, az embert együtt állítja szolgálatba egymás mellett, egymásra utalva, egymást kiegészítve”¹² – ez a megfogalmazás a lelkészházaspár életútjának mottójaként is értelmezhető.

⁹ Hézszer Gábor (1995): *A pásztori pszichológia gyakorlati kézikönyve*. Kálvin Kiadó, Budapest. 67–89.

¹⁰ Bakk-Miklósi Kinga – Hézszer Gábor: *i. m.* 182–210.

¹¹ Lenkeyné Semsey Klára: *A nők az Újszövetségben, az Újszövetség a nőkről*. Kálvin Kiadó, Budapest 1993, 17–26., ahol a szerző Klostermann, Erich: *Das Lukasevangelium*. 3. Aufl. J. C. B. Mohr, Tübingen 1975, 18-ra hivatkozik.

¹² Lenkeyné Semsey Klára: *i. m.* 20., ahol a szerző Grundmann, Walter: *Das Evangelium nach Lukas*. 4. Auflage. Evangelische Verlagsanstalt, Berlin 1961, 44–45-re hivatkozik.

Erzsébet alázatának és nagyságának egyik legbeszédesebb bizonyítéka az, hogy meddősege ellenére nem lázadozott. Amikor az Úr elvette gyalázatát, hálás visszavonulással reagál: nem önmagát állítja középpontba, hanem Istent. Háttérbe vonul. Ezt a lépését Cseri Kálmán nem passzivitásként, hanem Isten dicsőségének aktív elismeréseként értelmezi.¹³ Mária látogatásakor Erzsébet „betelt Szentlélekkel” (Lk 1,41): a Szentlélek általi működés, de nem az elvárt szerepek ismerete alapján, hanem a személyes elhívásra adott válasz gyümölcseként.¹⁴

Erzsébet legerősebb és a lelkészfeleségi szerep szempontjából legkevésbé tárgyalt cselekedete a gyermeke körülmételesekor történik. Zakariás hónapok óta néma. A rokonság a tradíciókra hivatkozva Zakariásnak akarja elnevezni a gyermeket. Ekkor Erzsébet szembeszáll a rokonsággal és a közösségi nyomással: „Nem, hanem Jánosnak fogják hívni!” (Lk 1,60). E pillanat teológiailag meghatározó: a lelkészfeleség prófétikus funkciójának lehetőségéről és szükségességéről tanúskodik. Gien Karssen megfogalmazásában Erzsébet „csendes, de erőteljes hitű asszony”, akinek élete azt mutatja, hogy Isten gyakran a háttérben szolgáló embereket használja fel nagy tervei megvalósítására.¹⁵

Erzsébet és Zakariás kapcsolata a lelkési házasság alapvető paradigmáját szemlélteti: az Isten elhívásából fakadó, egymást kiegészítő és egymásra utalt együttműködés modelljét. E modellben a férfias és női szerep nem hierarchikus alá-fölé rendeltségként, hanem funkcionális komplementaritásként értelmezendő.¹⁶ Amikor Zakariás elveszíti szavát, Erzsébet nem összeomlik, hanem cselekvő, aktív résztvevőként van jelen. Alakja összefoglalása mindannak, amit az alábbiakban öt külön típus bont ki: a rejtett stabilizátor, a kapcsolati hídépítő, a prófétikus hang, a szolgáló jelenlét és a tanúságtevő tanítvány.

Erzsébet sűrű és komplex élettörténete rámutat arra, hogy a lelkészfeleség szerepe nem írható le egyetlen dimenzióval. Hol a háttérben stabilizál, hol prófétaként szólal meg, hol gondoskodik, hol a férjét helyettesítve vezet. A következő alfejezetekben öt markáns csoportba sorolom a lelkészfeleségek működésmintázatait: *a rejtett stabilizátor* (Sára), *a kapcsolati hídépítő* (Abigél), *a prófétikus hang* (Debóra), *a szolgáló jelenlét* (a súnémi asszony) és *a tanúságtevő tanítvány* (Priscilla).

¹³ Cseri Kálmán: Erzsébet. In: Uő: *Nők a Bibliában. 3. Újszövetség I. Máriától a szegény asszonyig*. 1981-ben elhangzott igehirdetések. Fundamentum Kiadó, Budapest 2025, (34–47) 42.

¹⁴ Uo. 44.

¹⁵ Karssen, Gien: Erzsébet – egy erős jellemű asszony és derék élettárs. In: Uő: *Nők a Bibliában*. Evangéliumi Kiadó, Budapest 1993, (120–125) 121.

¹⁶ Hézser Gábor: *Miért? Rendszerszemlélet és lelkigondozói gyakorlat*. Kálvin Kiadó, Budapest 2001. Bakk-Miklósi Kinga – Hézser Gábor: *i. m.* 102.

A „rejtett stabilizátor” működésmintázata: Sára

Az Ószövetség több olyan nőalakot mutat be, akik nem nyilvános vezetői szerepben, hanem a háttérben megélt hűség által válnak üdvtörténetileg meghatározóvá. E keretben a „rejtett stabilizátor” nem passzív kísérőt, hanem az isteni szövetség és a családrendszer proaktív védelmezőjét jelöli.¹⁷

Sára alakja a bibliai hagyományban a hit paradoxonának egyik legmarkánsabb példája: a Zsidókhoz írt levél 11. fejezete a hit nagy példaképei közé sorolja, és azt hangsúlyozza, hogy botlásai ellenére életének alapvető irányát az Isten ígéreteibe vetett bizalom határozta meg. Sára vonakodás nélkül hagyja el megszokott közegét – jól kirajzolódik a párhuzam a lelkészfeleségek életével, akik férjük hivatásának következményeként költöznek, mondanak le karrieréről vagy társadalmi pozícióról.¹⁸

Sára hitének útja nem lineáris: a Hágárral kapcsolatos döntések a türelmetlenség, de az ókori jogi kontextust tekintve egyúttal a bevett protokoll jelei. Teológiai szempontból ez az ígéret és az ígéret Istenébe vetett bizalom közötti különbségre mutat rá: a hit és a türelem összetartoznak.¹⁹ A névváltoztatás identitásváltozást jelöl, ami párhuzamba állítható a lelkészfeleségek lelki útjával.²⁰ Sára alakja arra emlékeztet, hogy a hitből fakadó társi jelenlét nem passzív háttérszerep, hanem aktív spirituális hozzájárulás Isten tervének kibontakozásához.²¹

Fontos hangsúlyoznunk, hogy e tipológia nem normatív előírás, hanem felismerési keret. A lelkészfeleség nem köteles valamennyi dimenzióban egyszerre helytállni, és nem is sorolható be maradéktalanul egyetlen típusba. Ugyanakkor e bibliai mintázatok megismerése segítheti az önértelmezést: annak felismerését, hogy a háttérben végzett, intézményesen sokszor láthatatlan szolgálat teológiailag éppoly értékes, mint a nyilvánosan elismert. A „rejtett stabilizátor” nem kevesebbet tesz, mint amit a látható vezető, csupán más dimenzióban, más eszközökkel és más mértékű elismerés mellett teszi azt.

A „kapcsolati közvetítő” működésmintázata: Abigél

A lelkészfeleségek szerepértelmezésének második fő tipológiája a rejtett stabilizátor után a kapcsolati közvetítő, más megközelítésben a hídépítő szerepkö-

¹⁷ Friedman, Edwin H.: 5. Body and Soul in Family Process. In: Uő: *i. m.* 171–175. Hézser Gábor: *Miért? Rendszerezemlélet és lelkigondozói gyakorlat.* Kálvin Kiadó, Budapest 2001.

¹⁸ Karssen, Gien: Sára – egy fejedelemasszony, akit tisztelettel emlegetünk. In: Uő: *i. m.* (19–28) 21.

¹⁹ Uo. 24.

²⁰ Lucado, Max – Lucado Bishop, Jenna: *Tíz nő a Bibliából. Akik megváltoztatták a világot.* Ford. Ácsné Tolner Márta. Keresztény Ismeretterjesztő Alapítvány, Budapest 2024, 37.

²¹ Karssen, Gien: *Sára – egy fejedelemasszony, akit tisztelettel emlegetünk, 22.*

re. Ennek a kifelé ható, társadalmi és gyülekezeti határokat átszelő dinamikának a Szentírásban Abigél a markáns képviselője. Története az érzelmi intelligencia, a közösségi felelősségvállalás és a határátlépő szolgálat különböző dimenzióit jeleníti meg. Analógiás szinten e működésmintázat a lelkészfeleség gyülekezeti közösségben betöltött informális mediátori szerepére világít rá: kapcsolattartás, empátikus jelenlét, konfliktuskezelés és közösségépítés formájában.

Abigél alakja (1Sám 25) a parókiái élet jóval kiélezettebb, válságkommunikációs aspektusát modellezi. Férje, Nábál sértő módon utasítja el Dávid embereit, Dávid pedig haraggal és fegyverrel reagál. E ponton Abigél aktív, felelős szereplőként lép be: ajándékokkal siet Dávid elé, elismeri a férje hibáját, ugyanakkor Dávid lelkiismeretére appellál: elhívására emlékezteti őt. Cseri Kálmán három jellemvonást emel ki: tisztán látja férje bűnét; Istentől kapott bölcsességgel le szállítja Dávid sérelmének értékét a megfelelő szintre; és önmagát nem kímélve szembeszáll egy felbőszült hadvezérrel.²²

Abigél cselekedete a magas érzelmi intelligencia tankönyvi példája, ugyanis képes a helyzetfelismerésre, önuralomra és a másik fél érzelmeinek validálására.²³ A mediáció – közére állás, közvetítés – az ő helyzetében összetett: érintett fél (Nábál felesége), mégis olyan lelki érettsége van, amely a békességet képes szolgálni.²⁴ A Lucado szerzőpáros megfogalmazásában: „Az alázatnak van ereje legyőzni a büszkeséget. A bocsánatkérés lefegyverzi az érveket. A bűnbánat hatásosanítja a haragot.”²⁵ Ehhez hasonló dinamikák figyelhetők meg a gyülekezeti közösségekben is. Daniel Goleman hatlépéses impulzuskontroll-modellje²⁶ a lel-

²² Cseri Kálmán: Abigail. In: Uő: *Nők a Bibliában. 2. Öszöretesség II. Mikáltól Eszterig*. Igehirde-
tések 1983–1984-ből. Fundamentum Kiadó, Budapest 2024, (21–34), 30.

²³ Goleman, Daniel: *Érzelmi intelligencia. Miért fontosabb, mint az IQ?* Open Books, Budapest 2024, 233. Itt Goleman Thomas Hatch és Howard Gardner munkájára (*Social Intelligence in Young Children*, beszámoló az American Psychological Association éves ülésén, 1990) hivatkozik, akik az interperszonális intelligencia négy összetevőjét azonosítják: a csoportok szervezésének készsége, közvetítői tehetség, empátia és kapcsolatteremtés, valamint társas elemzés.

²⁴ A mediáció fogalmához ld. Mediáció. In: *Közérthetőségi Szócikk Adatbázis*. <https://u-szeged.hu/efop362-00007/minden-szocikk/mediacio> (2026. febr. 25.), illetve Bakk-Miklósi Kinga – Hézsér Gábor: *i. m.* 364.

²⁵ Lucado, Max – Lucado Bishop, Jenna: *i. m.* 101.

²⁶ Goleman, D.: *i. m.* 497. A de-eszkaláció folyamatának szemléltetésére Daniel Goleman egy New Haven-i iskolában alkalmazott, közlekedési lámpával illusztrált, hatlépéses impulzuskontroll-modellt mutat be: 1. Piros lámpa: Állj meg, higgadj le, és gondolkodj, mielőtt cselekszel! 2. Sárga lámpa: Mondd ki, mi a probléma, és hogyan érzed magad! 3. Határozz meg egy pozitív célt! 4. Találj több megoldási lehetőséget! 5. Előre gondold át a következményeket! 6. Zöld lámpa: Cselekedj – próbáld ki a legjobb tervet! A lelkészfeleség formális hatalom nélkül, de kapcsolati tőkével és lelki érzékenységgel lehet ilyen „középen álló” személy, vagyis nem rivaldafényben, hanem csendes bölcsességgel.

készfeleség informális mediátori szerepét is megvilágítja: formális hatalom nélkül, de kapcsolati tőkével és lelki érzékenységgel csendes bölcsességgel tud ütközőzónává válni.

A „prófétikus hang” működésmintázata: Debóra

A harmadik nagy szerepkör, a prófétikus hang a vertikális, spirituális dimenziót nyitja meg. A bibliai női próféták narratívái azt bizonyítják, hogy a nők nemcsak a gondoskodás és a békeltetés terén kapnak elhívást, hanem az isteni üzenet közvetítésében, a teológiai tisztánlátásban és a közösség szellemi vezetésében is. Debóra (Bír 4–5), Mirjám (2Móz 15, 20–21), Hulda (2Kir 22,14–20) és az újszövetségi Anna (Lk 2,36–38) egyértelműen cáfolják azt a nézetet, amely a spirituális tekintélyt kizárólag férfi szerepként értelmezi a Szentírásban.²⁷

Debóra a nyilvánosság előtt, a pálmafa alatt ülve gyakorolja szellemi és intellektuális tekintélyét. A Bírak könyve szerint Izráel fiai ítéletért, útmutatásért és tanácsért járnak hozzá. Cseri Kálmán Debóra három jellemvonását emeli ki: egészen megnyitotta magát Isten Lelke előtt, mindenben engedelmeskedett Istennek, és mindenért Istennek adott hálát.²⁸

Amikor Debóra átadja Isten parancsát a harcra, Bárak hezitál. Carolyn Custis James rámutat, hogy Bárak válasza nem feltétlenül gyávaság, hanem Debóra megkérdőjelezhetetlen szellemi tekintélyének elismerése.²⁹ A lelkészcsaládok életében a férj, a formális vezető sokszor kerülhet Bárakhoz hasonló helyzetbe: túlterhelt vagy bizonytalan egy nehéz döntés esetében. A Debóra-típusú lelkészfeleség ilyenkor nem átveszi a férje helyét, hanem melléáll, szellemi tekintélyével megerősíti és motiválja őt. A modern gyülekezetben a Debóra-típusú lelkészfeleség a közösség szellemi édesanyja, aki Isten munkájára mutat: „ami jó és szép megvalósul bennünk és általunk, az mind az ő munkája”.³⁰

²⁷ Lenkeyné Semsey Klára: *i. m.* 188–212.

²⁸ Cseri Kálmán: Debóra. In: *Uő: Nő a Bibliában. 1. Ószövetség I. Évtől Annáig*. Igé hirdetések 1983–1984-ből. Fundamentum Kiadó, Budapest 2024, (140–153) 142.

²⁹ Custis James, Carolyn: *Lost Women of the Bible. Finding Strength and Significance Through Their Stories*. Zondervan, Grand Rapids 2005, 30–40. Custis James itt bevezeti az „ezer” harcos fogalmát is (1Móz 2,18), és ezt a Bárak és Debóra kapcsolatának értelmezésekor fejti ki részletesen. A társvezetői dinamika leírásához ld. még Custis James, Carolyn: *Half the Church. Recapturing God's Global Vision for Women*. Zondervan, Grand Rapids 2011, 99–117. (Magyar fordításban: Carlyn Custis James: *Az egyház fele. A nők küldetése a világban*. Ford. Tihanyi Katalin, Csiszár István. Harmat Kiadó, Budapest 2022.)

³⁰ Cseri Kálmán: *Debóra*, 151.

A „szolgáló jelenlét” működésmintázata: a súnémi asszony

A negyedik kategória, a „szolgáló jelenlét” a mindennapi, inkarnációs testet öltött szolgálatot jelöli. A súnémi asszony, valamint Márta és Mária történetei a bibliai vendéglátás, a lelki érzékenység és a cselekvés–szemlélődés feszültségének klasszikus modelljei. E kategória nem csupán a parókiái háztartásvezetésről szól, hanem arról a teológiai aspektusról, ahogyan a lelkészfeleség a saját életterét, idejét és figyelmét a gyógyulás és az isteni találkozás színterévé formálja.³¹

Az Ószövetségben a súnémi asszony története (2Kirá 4,8–37) különösen gazdag párhuzamot kínál. A súnémi asszony nem próféta, nem királyné, nem közszereplő, mégis döntő szerepet tölt be Isten munkájában, éspedig egyszerűen azal, hogy felismeri a lelki értéket, és helyet készít számára. Gien Karssen kiemeli:

„Van szeme a világra, és elsősorban nem önmagára, hanem másokra gondol. Figyelmesen szemléli környezetét, és a sok ember közül felismeri azt, akire érdemes figyelnie.”³²

Vendéglátása mély spirituális megfigyelésből fakad: a súnémi asszony észreveszi, hogy Elizeus „az Isten embere”. Ezért amikor férjével egy kis felső szobát épít számára, és azt ágygal, asztallal, székkal, méccsével rendezik be, nemcsak pihenést biztosít számára, hanem megteremti a prófétai munka feltételeit is. Amikor pedig Elizeus afelől érdeklődik, hogy mivel hálálhatná meg figyelmes gondoskodását, s esetleg mit tehetnek érte, az asszony így felel: „Hiszen itt lakom, a saját népem körében” (2Kirá 4,13).

Henri Nouwen úgy definiálja a vendéglátást, mint „egy szabad és barátságos tér megteremtését, ahol az idegen barátta válhat”.³³ A parókia és a lelkészcsalád otthona pontosan ilyen határterület.³⁴

A szív állapot a tragédia, az ajándékba kapott gyermek halála pontján válik igazán láthatóvá: a súnémi asszony nem omlik össze látványosan, nem vádol, hanem

³¹ A „szolgáló jelenlét” mint inkarnációs-teológiai kategória értelmezéséhez ld. Bodó Sára: Lelkipásztori hivatás és spiritualitás. In: Fazakas Sándor – Ferencz Árpád (szerk.): *„Krisztusért járva követésben...”* Debreceni Református Hittudományi Egyetem, Debrecen 2012, 303–320.

³² Karssen, Gien: A sunemita – egy asszony, aki alkotó módon gondolkodott. In: Uő: *i. m.* (85–90) 87.

³³ Nouwen, Henri J. M.: *Reaching Out. The Three Movements of the Spiritual Life*. Doubleday, Garden City, NY 1975, 46–47. (Magyar kiadása: Nouwen, Henri J. M.: *Nyíjtsd a kezéd. A spirituális élet három mozdulata*. Ford. Balázs Katalin. Ursus Libris, Budapest 2007.)

³⁴ A lelkészcsalád otthonának mint spirituális térnek a teológiai értelmezése visszatérő motívum Cseri Kálmán ígéhirdetéseiben. Ld. például Cseri Kálmán: A súnemita asszony. 2Kirá 4,8–17. (Ószövetségi nőalakok sorozat, 23.) 1984. január 26. In: *Cseri Kálmán prédikációi*. <https://cserikalman.hu/predikacio/51208685> (2026. márc. 30.).

csendben, hitben keresi fel Elizeust. A lelkészfeleségek életében is vannak ki nem mondott terhek, veszteségek és magányos pillanatok. A „csendes erő” sokszor nagyobb hatású, mint a hangos önvédelem. A Krisztusért készített hely mindig életet fakaszt.

A „tanúságtevő tanítvány” működésmintázata: Priscilla

Az ötödik, befejező kategória, a „tanúságtevő tanítvány” modellje radikális paradigmaváltást jelent. Az újszövetségi női tanítványok rávilágítanak arra, hogy a nők Krisztushoz fűződő viszonya és missziói elhívása elsődleges és önálló. Ebben a működésmintázatban a lelkészfeleség tekintélye nem a házassági kötelékből vagy a férj pozíciójából, hanem saját mély megváltásélményéből, teológiai kompetenciájából és a világban betöltött szakmai szerepéből fakad.³⁵

Priscillát szinte soha nem említik egyedül a Szentírásban. Mindig férjével, Akvilával együtt jelenik meg (ApCsel 18,1–4.18–28). A szöveg hatszor említi őket, és ebből négyszer Priscilla neve szerepel elsőként, ami az ókori irodalomban a nő magasabb társadalmi státuszára vagy teológiai primátusára utal. Linda L. Belleville rámutat, hogy a korai kereszténység gyülekezetalapítási korszakában a nők is részt vállaltak ebben a munkában, köztük Priscilla és Akvila is, akiket Pál missziói munkatársaiként jelöl meg.³⁶

Pál apostol lelkileg megfáradt Korinthusban, szorongott, és úgy érezte, hogy magára maradt. Isten azonban előkészítette a terepet. Priscilla nyitott szívvel fogadta be az otthontalanná vált apostolt, mert felismerte benne az evangélium közös ügyének elkötelezett munkását. Ez a parókiái vendégszeretet missziói dimenziójának ősmoddellje. Efézusban találkoznak Apollóssal, az alexandriai zsidó származású kiváló igehirdetővel, aki „buzgó lélekkel hirdette, és helyesen tanította a Jézusról szóló ígéket, de csak János keresztségét ismerte”. Priscilla és Akvila nem nyilvánosan bírálják, hanem maguk mellé veszik és tapintatosan tanítják (ApCsel 18, 24–26). Cseri Kálmán találóan írja: „Egy egyszerű asszony tanította... egy nyilvánvalóan nagyon okos és képzett igehirdetőnek az Isten útját.”³⁷ Az a tény, hogy Apollós elfogadja az asszony tanítását, önmagában bizonyítja, hogy Priscilla jelleme és teológiai tudása tekintélyt parancsolt.³⁸ Rómában is otthonukat teszik a keresztyének találkozóhelyévé. Karssen összefoglalja

³⁵ Lenkeyné Semsey Klára: *i. m.* 188–212.

³⁶ Belleville, Linda L.: *Women Leaders and the Church*. 3 Crucial Questions. Baker Books, Grand Rapids, Michigan 2000, 52–61.

³⁷ Cseri Kálmán: Priscilla. In: *Uő: Nők a Bibliában. 4. Újszövetség II. Priscillától Eunikéig*. 1981-ben elhangzott igehirdetések. Fundamentum Kiadó, Budapest 2025, (7–22) 18.

³⁸ Karssen, Gien: Priscilla – Priscilla – egy megbecsült munkatárs az evangélium hirdetésében. In: *Uő: Nők a Bibliában*. Evangéliumi Kiadó, Budapest 1993, (165–170) 168.

a Priscilla–Akvila-modell lényegét: életükben Isten igéje tölti be az első helyet akár a személyes kutatás, akár az igehirdetés, akár az odaadó emberszeretet területén.³⁹

Összefoglaló következtetések

A lelkészfeleségek szerepkörének vizsgálata során egyértelművé vált, hogy ez a hivatás nem írható le egyetlen monolitikus, merev kategóriával. A Lenkeyné Semsey Klára által közvetített teológiai alapvetés, amely szerint Isten a férfit és a nőt együtt, egymás mellett, egymásra utalva és egymást kiegészítve állítja szolgálatba, tökéletes keretet ad a parókiái valóság értelmezéséhez.⁴⁰ A vizsgálat megmutatta, hogy a lelkészfeleség nem a rendszer peremén, hanem annak érzelmi és spirituális csomópontján helyezkedik el.

Az archetipikus előkép, Erzsébet sűríti magába mindazokat a kihívásokat, amelyekkel a lelkészfeleség szembesülhet: a közösségi elvárások és a magánéleti fájdalom feszültségét, a stigma csendes hordozását és az autonóm helytállást a férj krízise idején. Az ő alakja az összes mintázat lehetséges metszéspontja.

Az első mintázat, a rejtett stabilizátor a lelkészfeleség láthatatlan háttérmunkájának alapvető dinamikáját modellezi: a szövetség strukturális megőrzését formális hatalom nélkül, és a háttérből biztosítja azt a fundamentumot, amelyen megállhat a látható szolgálat. A második mintázat, a kapcsolati hídépítő a lelkészfeleség kifelé ható, horizontális közvetítői munkáját írja le: Abigél a destruktív indulat megállítójaként a kríziskommunikáció archetípusa. A harmadik mintázat, a prófétikus hang a lelkészfeleség vertikális, spirituális iránymutatói szerepét jeleníti meg: Debóra a stratégiai mobilizáció és a társvezetői tekintély archetípusa. A negyedik mintázat, a szolgáló jelenlét a mindennapi, inkarnációs szolgálat teológiai keretét adja: a súnémi asszony a lelki érzékenységből fakadó tudatos térteremtés modellje. Az ötödik mintázat pedig, a tanúságtevő tanítvány a lelkészfeleség missziói elhívásának önálló és egyenrangú voltát hangsúlyozza: Priscilla az egyenrangú munkatársi lét és a teológiai megalapozott mentorálás archetípusa.

A bemutatott tipológiáknak az a közös vonása, hogy mindegyik az elhívásból fakadó, belsőleg motivált és spirituálisan táplált szolgálatot hangsúlyozza, nem pedig az intézményesen előírt, elvárásalapú szerepteljesítést. A bibliai nőalakok sokféle, teológiai mégis koherens működésmintát jelenítenek meg: az imádságos háttérszolgálatról a prófétikus hangokon és a kapcsolati közvetítésen át az aktív tanítványformáláshoz. E sokféleség nem az egyházi rend hiányát tükrözi,

³⁹ Karssen, Gien: Priscilla – Priscilla – egy megbecsült munkatárs az evangélium hirdetésében, 168.

⁴⁰ Lenkeyné Semsey Klára: *i. m.* 17–26., ahol Grundmann, Walter: *i. m.* 44–45-re hivatkozik.

hanem az üdvtörténeti sokszínűség teológiai gazdagságát.⁴¹ A sokféleség felismerése kritikus korrekciót jelent a gyülekezeti elvárások tipikusan homogenizáló tendenciájával szemben. A gyakorlati teológia feladata e ponton kettős: egyfelől a gyülekezetek elvárásrendszerének hermeneutikai reflexióra ösztönzése, vagyis annak megmutatása, hogy maga a Szentírás sem egyetlen modellt kínál; másfelől a lelkészfeleség saját tipológiai önreflexiójának segítése. Az elhívás személyes, de nem magánügy: az egyház közösségének az a felelőssége, hogy befogadja a lelkészfeleséget, megerősítse és megvédje őt az intézményi szerepteljesítés lelki kihatását okozó mechanizmusaitól.

Összességében a bibliai tipológiai megközelítés nem oldja fel, hanem természetesen feszültségben tartja az elhívás egyéni és közösségi dimenzióit, a látható és rejtett szolgálat teológiai egyenértékűségét, valamint a stabilitás és a prófétikus kockázatvállalás szükségességét. E feszültség nem meghaladandó ellentmondás, hanem a lelkészfeleség szerepének élő, dinamikus valósága.

A dolgozat által felállított öt (+1) mintázat nem lezárt rendszer, hanem nyitott hermeneutikai keret: olyan tükör, amelybe nézve a lelkészfeleség rálelhet saját működésmintáira, és azokat teológiailag megalapozhatja. Ahol ez a reflexió megtörténik, ott a lelkészfeleség szerepe nem terhes kötelességgé, hanem Isten üdvtervének örömteli, sokszínű és nélkülözhetetlen részévé válik.

Felhasznált irodalom

- Bakk-Miklósi Kinga – Hézser Gábor: *Pasztorálopszichológia. Rendszerszemléletű alapok és gyakorlati szempontok segítőknak*. Kálvin Kiadó, Budapest, Exit Kiadó – Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár 2023, 133–138.
- Belleville, Linda L.: *Women Leaders and the Church. 3 Crucial Questions*. Baker Books, Grand Rapids, Michigan 2000.
- Bodó Sára: A hit továbbadása közösségben. A családokkal való gyülekezeti együttműködés szükségessége, lehetőségei, korlátai. In: *Lelkipásztor*, 85. (2010/10), 402–407.
- Bodó Sára: Lelkipásztori hivatás és spiritualitás. In: Fazakas Sándor – Ferencz Árpád (szerk.): *„Krisztusért járva követségben...”* Debreceni Református Hittudományi Egyetem, Debrecen 2012, 303–320.
- Custis James, Carolyn: *Half the Church. Recapturing God's Global Vision for Women*. Zondervan, Grand Rapids 2011. (Magyar fordításban: Carlyn Custis James: *Az egyház fele. A nők küldetése a világban*. Ford. Tihanyi Katalin, Csiszár István. Harmat Kiadó, Budapest 2022.)
- Custis James, Carolyn: *Lost Women of the Bible. Finding Strength and Significance Through Their Stories*. Zondervan, Grand Rapids 2005.

⁴¹ Bodó Sára: *Lelkipásztori hivatás és spiritualitás*, 303–320.

- Cseri Kálmán: A súnemita asszony. 2Kir4 4,8–17. (Ószövetségi nőalakok sorozat, 23.) 1984. január 26. In: *Cseri Kálmán prédikációi*. <https://cserikalman.hu/predikacio/51208685> (2026. márc. 30.).
- Cseri Kálmán: Debóra. In: Uő: *Nők a Bibliában. 1. Ószövetség I. Évától Annáig*. Igéhirdek 1983–1984-ből. Fundamentum Kiadó, Budapest 2024, 140–153.
- Cseri Kálmán: Abigail. In: Uő: *Nők a Bibliában. 2. Ószövetség II. Mikáltól Eszterig*. Igéhirdek 1983–1984-ből. Fundamentum Kiadó, Budapest 2024, 21–34.
- Cseri Kálmán: Erzsébet. In: Uő: *Nők a Bibliában. 3. Újszövetség I. Máriától a szegény asszonyig*. 1981-ben elhangzott igéhirdek. Fundamentum Kiadó, Budapest 2025, 34–47.
- Cseri Kálmán: Priscilla. In: Uő: *Nők a Bibliában. 4. Újszövetség II. Priscillától Eunikéig*. 1981-ben elhangzott igéhirdek. Fundamentum Kiadó, Budapest 2025, 7–22.
- Fabiny Tibor: *A keresztény hermeneutika kérdései és története. I. A prekritikai korszak. Az első századtól a reformációig*. Hermeneutikai Kutatóközpont, Budapest 1998.
- Fabiny Tibor: Előkép és beteljesülés. A tipológiai szimbolizmus a hermeneutika tükrében. In: Uő (vál., szerk.): *A tipológiai szimbolizmus. Szöveggyűjtemény a bibliai és az irodalmi hermeneutika történetéből*. Ikonológia és Műértelmezés 4. JATEPress, Szeged 1988, 9–22.
- Friedman, Edwin H.: *Generation to Generation. Family Process in Church and Synagogue*. Guilford Press, New York 1985.
- Friedman, Edwin H.: 5. Body and Soul in Family Process. In: *Ibid.: Generation to Generation. Family Process in Church and Synagogue*. Foreword by Gary Emanuel and Mickie Crimone. Guilford Press, New York–London 1985, 171–175.
- Goleman, Daniel: *Érzelmi intelligencia. Miért fontosabb, mint az IQ?* Open Books, Budapest 2024.
- Hézszer Gábor: *A pásztori pszichológia gyakorlati kézikönyve*. Kálvin Kiadó, Budapest 1995.
- Hézszer Gábor: *Miért? Rendszerszemlélet és lelkigondozói gyakorlat*. Kálvin Kiadó, Budapest 2001.
- Karssen, Gien: A sunemita – egy asszony, aki alkotó módon gondolkodott. In: Uő: *Nők a Bibliában*. Evangéliumi Kiadó, Budapest 1993, 85–90.
- Karssen, Gien: Erzsébet – egy erős jellemű asszony és derék élettárs. In: Uő: *Nők a Bibliában*. Evangéliumi Kiadó, Budapest 1993, 120–125.
- Karssen, Gien: Sára – egy fejedelemasszony, akit tisztelettel emlegetünk. In: *Nők a Bibliában*. Evangéliumi Kiadó, Budapest 1993, 19–28.
- Karssen, Gien: Priscilla – egy megbecsült munkatárs az evangélium hirdetésében. In: *Nők a Bibliában*. Evangéliumi Kiadó, Budapest 1993, 165–170.
- Kerekes Erzsébet: A Biblia tipológiai/figurális értelmezése – Tipológia és posztmodern. In: *Kellék* (2000/15–16), 205–221.
- Kocsis Imre: *Berevés az Újszövetség könyveibe*. Szent István Társulat, Budapest 2019.

- Lenkeyné Semsey Klára: *A nők az Újszövetségben, az Újszövetség a nőkről*. Kálvin Kiadó, Budapest 1993.
- Lucado, Max – Lucado Bishop, Jenna: *Tíz nő a Bibliából. Akik megváltoztatták a világot*. Ford. Ácsné Tolner Márta. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány, Budapest 2024.
- Mediáció. In: *Közérthetőségi Szócikk Adatbázis*. <https://u-szeged.hu/efop362-00007/minden-szocikk/mediacio> (2026. febr. 25.).
- Nouwen, Henri J. M.: *Reaching Out. The Three Movements of the Spiritual Life*. Doubleday, Garden City, NY 1975. (Magyar kiadása: Nouwen, Henri J. M.: *Nyújtsd a kezéd. A spirituális élet három mozgulata*. Ford. Balázs Katalin. Ursus Libris, Budapest 2007.)
- Rózsa Huba: *Az Ószövetség keletkezése I*. Szent István Társulat, Budapest 2002.

* * *

Calling and Operational Patterns: A Typological Study of Biblical Female Figures in the Role Interpretation of Ministers' Wives

The purpose of establishing and examining the biblical models presented in this study is to provide theologically grounded support for ministers' wives in their search for identity and the deepening of their self-understanding. The female figures of Scripture do not offer a single normative model, but rather a range of distinct operational patterns for today's ministers' wives. The study identifies five primary operational patterns: the hidden stabilizer (Sarah), the relational bridge-builder (Abigail), the prophetic voice (Deborah), the serving presence (the Shunammite woman), and the witnessing disciple (Priscilla). These typologies are not mutually exclusive categories or normative prescriptions; rather, they serve as a framework for self-reflection that helps alleviate the identity pressure placed on ministers' wives and theologically validates the diversity and value of their calling.

Keywords: biblical typology, operational pattern/service pattern, hidden stabilizer, relational bridge-builder, prophetic voice, serving presence, witnessing disciple, calling, the role of pastors' wives.